

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
ХАРЬКОВСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ АВТОМОБИЛЬНО-ДОРОЖНЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПОДГОТОВКИ ИНОСТРАННЫХ
ГРАЖДАН**



**КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
ФАКУЛЬТЕТ ДОВУЗОВСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ
Кафедра языковой и общеобразовательной
подготовки иностранцев**



ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ

Материалы X Международной научно-практической конференции,
посвященной 85-летию ХНАДУ
1-2 октября 2015 г.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 85-річчю ХНАДУ
1-2 жовтня 2015 р.

ХАРЬКОВ
ХНАДУ
2015

УДК 378
ББК 74.58

Проблемы и перспективы языковой подготовки иностранных студентов: материалы X Международной научно-практической конференции (1-2 октября 2015 г.). – Харьков: ХНАДУ, 2015. – 489 с.

Материалы конференции посвящены актуальным проблемам методики обучения русскому (украинскому) языку как иностранному, профессионально-речевого общения, межкультурной коммуникации, применения в учебном процессе традиционных и инновационных технологий, а также современных методов преподавания гуманитарно-естественных дисциплин на неродном языке.

Матеріали конференції присвячено актуальним проблемам методики навчання російської (української) мови як іноземної, професійно-мовленнєвого спілкування, міжкультурної комунікації, застосування у навчальному процесі традиційних та інноваційних технологій, а також сучасних методів викладання гуманітарно-природничих дисциплін на нерідній мові.

Адрес: Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет,
61002, г. Харьков, ул. Петровского, 25.
Телефон: (057) 707-36-81.

Статьи печатаются в авторской редакции. Ответственность за достоверность изложенных фактов, аутентичность материалов и цитат, стиль и соответствие списка литературы несут авторы материалов, представленных в данном сборнике.

ISBN 977-617-619-033-1

© ХНАДУ, 2015

відносно третіх країн; зосередження зовнішніх рахунків країн-учасниць у банках країни, яка очолює валютну зону.

Найбільшими валютними зонами у світі є стерлінгова зона, доларова зона й зона євро.

Основними формами валютної системи є національна та світова. Виділяють також регіональну валютну систему. Світова й регіональна валютні системи є формами організації міжнародних валютних відносин.

Національна валютна система – це форма організації валютних відносин країни, яка визначається її валютним законодавством. Світова валютна система – це форма організації валютних відносин у межах світового господарства, яка функціонує на підставі юридичних норм, угод і законів між країнами. Третьою основною формою валютної системи є регіональна. Найбільшого розвитку вона набула в Європейському Союзі.

Після прочитання тексту й опрацювання нових слів можна запропонувати студентам виконати такі завдання: виділити терміни; визначити їх частиномовну приналежність; з'ясувати граматичні категорії окремих термінів; здійснити вправи граматичного характеру, наприклад, для закріплення тем «Відмінювання іменників», «Дієвідмінювання» тощо.

Отже, важливим етапом мовної підготовки іноземних студентів є робота з текстами за фахом. Опрацювання термінів є дієвим чинником поглиблення мовних знань і професійного розвитку іноземних студентів. Подальші розвідки з окресленої проблеми стосуватимуться тематики текстів, видів дотекстових і післятекстових завдань.

Список джерел:

1. Азарова Л. Є. Українська мова для слухачів-іноземців підготовчого відділення : збірник вправ і завдань : навч. посібник / Л. Є. Азарова, І. Є. Зозуля, Л. В. Солодар. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 121 с.
2. Кусько К. Ф. Лінгвістика тексту за фахом / К. Ф. Кусько // Лінгводидактична організація навчального процесу з іноземних мов у вузі : колективна монографія. – Львів : «Світ», 1996. – 73 с.

Особливості засвоєння ономастичної лексики іноземними студентами на початковому етапі навчання

Мізіна О.І.

*доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка
м. Полтава, Україна*

Ономастика – наука про власні назви усіх типів та про закономірності їх розвитку й функціонування. У ономастичний простір входять: імена людей – антропоніми, географічні назви – топоніми; назви водних об'єктів – гідроніми; клички тварин – зооніми; власні назви окремих рослин – фітоніми; назви зон і частин всесвіту – космоніми; назви небесних тіл – астроніми; назви відрізків часу – хрононіми; назви свят; назви заходів, кампаній, воєн, битв; назви церков, монастирів;

назви підприємств, установ, суспільств, партій тощо. Залежно від типу власних назв, які вивчаються, ономастика як мовознавча наука ділиться на розділи, серед яких найбільш вивченими є антропоніміка, топонімія, гидроніміка та інші.

Щорічно на навчання у ВНЗ України приїжджають іноземні громадяни з країн Близького Сходу, Африки, Азії, які народилися і виросли в суспільствах, що за своїми звичаями, традиціями, законодавством, світоглядом, віросповіданням відрізняються від європейських. Потрапляючи в українське середовище, вони мають ряд проблем як мовного, так і психологічного характеру, пов'язаних з відмінностями в культурі, побуті, традиціях. Процес соціально-культурної адаптації потребує поєднання навчальних і виховних заходів як на підготовчому етапі навчання, так і впродовж усього періоду перебування іноземців в Україні.

У навчальному процесі на підготовчому відділенні для іноземних громадян з першого уроку використовується ономастична лексика. Так, вивчаючи перші літери, студенти запам'ятовують антропоніми (сестра *Ганна*, дівчина *Оксана*, брат *Антон*, друг *Микола*, тато *Іван*, мама *Марія*), топоніми (міста *Київ*, *Полтава*, *Харків*, *Суми*, *Україна*), гидроніми (річки *Дніпро*, *Ворскла*, озеро *Свитязь*, *Чорне море*), зооніми (кіт *Том*, собака *Рекс*, корова *Зірка*) тощо.

І. Бондаренко зазначає, що мовне середовище є сукупністю всіх конкретних форм реалізації мови як системи звукових, словникових і граматичних засобів, що знаходять своє матеріальне втілення у різноманітті існуючих і постійно створюваних письмових і усних текстів. Воно є одночасно і результатом, і необхідною умовою процесу комунікації носіїв даної мови. Стосовно індивіда, що вивчає цю мову як іноземну, середовище за наявності певних соціально-психологічних умов може виступати як стимулюючий, навчаючий і контролюючий фактор процесу самонавчання. Особливо активно впливає мовне середовище на процес самостійного накопичення та семантизації нової лексики. Об'єм самостійно засвоєваних з мовного середовища лексичних одиниць в середньому складає: у перші 6 тижнів навчання – 100-110 слів (або 35-40% від загальної кількості засвоєних за даний період лексичних одиниць мови); протягом 4,5-5 місяців навчання – 270-300 слів (або 40-50%); через 16 місяців навчання приблизно 1200 слів (або 90%); при повному навчанні (5-6 років) – 1500-2000 слів (або 25-30%). У даному випадку йдеться про стихійний, тобто методично не підготовлений процес самостійного розширення іноземцями їх словникового запасу, об'єм якого, як відомо, є одним з найважливіших показників рівня мовної компетенції у будь-якій іноземній мові. Накопичувана лексика семантизується за допомогою різних видів семантичної здогадки (словотворчої, семасиологічної, контекстуальної, контекстуально-ситуативної, ситуативно-наочної й тому подібне) [1: 61].

На думку російської дослідниці А. Супранської, кількість засвоєваної з мовного середовища ономастичної лексики складає 4-6% загального об'єму самостійно накопичуваних лексичних одиниць, що відображає ступінь комунікативної потреби іноземних громадян у такого роду лексиці. Засвоюються головним чином антропоніми (імена, по батькові та прізвища українських друзів, знайомих, викладачів, адміністративних працівників) і топоніми, переважну більшість

яких складають урбаноніми [6: 72]. Серед них переважають назви вулиць, зокрема: *Жовтнева, Фрунзе, Леніна, Сінна, бульвар Богдана Хмельницького, Першотравневий проспект, провулок Квітки-Основ'яненка, Інституцький проріз*; площ і майданів: *Незалежності, Конституції, Слави, Соборна*; адміністративних районів міста: *Київський, Ленінський, Октябрський*; мікрорайонів: *Алмазний, Браїлки, Левада, Огнівка, Поділ, Половки, Сади*; різних торгових закладів і підприємств громадського харчування: *Робін Гуд, Екватор, Конкорд, Фуриет, Метро* та ін.

Відомий російський методист В. Скалкін переконаний, що у спеціальній літературі коло засвоєваних топонімів визначається перш за все їх актуальністю та необхідністю у повсякденному житті для правильного орієнтування у новому оточенні, а також сферами мовного спілкування іноземців. Він виділяє вісім сфер усномовного спілкування, які властиві будь-якому сучасному мовному колективу [5: 61-67]. Комунікативні потреби учнів, вимушених у силу об'єктивних причин виступати в різних соціально-комунікативних ролях, у свою чергу визначають необхідність засвоєння найбільш частотних в рамках тієї чи іншої сфери спілкування назв. Як приклад можна навести урбаноніми, зафіксовані студентами:

а) соціально-побутова сфера (назви крамниць, кафе, ресторанів, служб побуту, зупинок суспільного транспорту, вокзалів, аеропортів: *Пасаж, Астера, Арабеска, Венеція, Спайдер, Про-фото; 23 Вересня, парк Котляревського, майдан Незалежності; Південний вокзал, Київський вокзал, Бориспіль*);

б) сімейна сфера (у лексиконі іноземців урбаноніми, характерні для даної сфери спілкування, з цілком зрозумілих причин обмежуються адресами близьких друзів та назвами установ, в яких вони навчаються: *Первомайський проспект, Інститутський проріз, мікрорайон Левада, аграрна академія*);

в) професійно-трудова сфера (для учнів це у першу чергу назви навчальних закладів, у яких вони навчаються зараз або планують продовжити навчання після закінчення підготовчого відділення, бібліотек, підприємств, де вони проходять виробничу практику тощо: *ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, УМСА, бібліотека ім. І. П. Котляревського, обласна лікарня ім. М. С. Скліфосовського*);

г) соціально-культурна сфера (назви музеїв, театрів, будинків культури: *краєзнавчий музей, музей Полтавської битви, драмтеатр ім. М.В. Гоголя, ляльковий театр, палац дозвілля «Листопад»*);

д) сфера суспільної діяльності (назви установ, громадських організацій: *Будинок дитячої та юнацької творчості*);

в) адміністративно-правова сфера (назви адміністративних районів міста, адміністративно-правових установ: *Октябрський район, Київський район, РВВС Ленінського району, Управління Державної міграційної служби України у Полтавській області*);

ж) сфера ігор та захоплень (назви спортивних споруд, туристичних клубів: *стадіон «Ворскла», фітнес-клуб «Вітамін», басейни «Спартак», «Дельфін»*);

з) масово-видовищна сфера (назви парків культури і відпочинку, міських визначних пам'яток: *Корпусний парк, краєзнавчий музей, Співоче поле, парк відпочинку «Перемога», пам'ятник Слави, Біла альтанка*).

Кількість засвоєваних урбанонімів у рамках тієї чи іншої сфери спілкування значною мірою залежить як від індивідуальних особливостей та зацікавлень учнів, так і від їх суспільно-громадської активності.

Топонімам, на відміну від інших власних назв, властива яскраво виражена локалізованість, яка, на думку українського лінгвіста Ю. Карпенка, «означає, що їх дійсним контекстом є територія» [4: 5]. Завдяки цій локалізованості, топоніми в умовах реального мовного оточення набувають об'єктивної комунікативної значущості, що обумовлює їх швидке й успішне засвоєння. Природно, що семантизація топонімів, якщо її розуміти як встановлення смисла слова, неможлива, оскільки для омонімічної лексики не характерні лексичні поняття, властиві апеллятивам. Іноземець просто співвідносить дану конкретну особу або об'єкт дійсності з прийнятими у рамках цієї дійсності їх словесними еквівалентами. При цьому вони зазвичай розуміють одиничність і унікальність даного словесного позначення. Більш того, враховуючи цю специфіку власних назв, учень свідомо або неусвідомлено кожного разу ніби програмує свою пам'ять на тривале або короткострокове запам'ятовування даної конкретної назви і значно швидше, ніж загальну назву, забуває його, коли обставини, що зумовили необхідність засвоєння і використання у мові власної назви, зникають.

Цілком закономірно, що й семантична здогадка по відношенню до ономастичної лексики (за рідкісними виключеннями типу: *Ворскла* – крадій (вор) скла, *Привокзальна* – вокзал, *Інститутський* – інститут) практично непридатна і призводить лише до помилкових етимологічних висновків. Проте, практика показує, що в 10-15% випадків при засвоєнні топонімів іноземні учні все ж таки намагаються з тим або іншим ступенем успіху з'ясувати для себе мотивованість даної конкретної назви.

Ономастична лексика, що накопичується безпосередньо з мовного середовища, і перш за все топоніми, є, головним чином, назви об'єктів тієї місцевості (району, міста), у якій здійснюється навчання. Проте широка культурна програма (екскурсії, поїздки в інші міста) дозволяє іноземним студентам активно накопичувати ономастичні одиниці, характерні й для інших районів країни мови, яку вони вивчають. Так, після туристичних поїздок у музей Полтавської битви, в Опішню та Бузковий гай, іноземцями, що навчаються на підготовчому відділенні нашого університету, було засвоєно цілий ряд власних назв, що стосуються даних регіонів (*вулиця Шведська Могила, музей-заповідник «Поле Полтавської битви», селище Опішне, Національний музей українського гончарства, хутір Проні, селище Диканька, Бузковий гай* тощо).

Необхідно відзначити, що у науковій літературі існує цілком аргументована точка зору, відповідно до якої ономастична лексика має не тільки номинативну, а й кумулятивну функцію, що виражається у властивому для деяких власних назв національно-культурному компоненті їх значень [2: 71; 3: 26]. Так для антропонімів будь-якої іноземної мови цей національно-культурний компонент, на думку К. Верещагіна та В. Костомарова, може виражатися у певному забарвленні імен (*Богдан, Володимир – Омелько, Христя*), стильовій приналежності (*Іван – Іоан;*

Сергій – Сєргій), територіальній співвіднесеній (*Любомир, Ярослава, Тарас, Оксана*) тощо [2: 71-73].

Національно-культурний компонент значення власних назв навіть носіями даної мови може бути семантизований самостійно тільки після засвоєння певного об'єму фонових знань (історія країни, культура і тому подібне). Що ж стосується іноземних учнів, то адекватне сприйняття власних назв, які мають національно-культурний компонент, досягається лише у результаті цілеспрямованої роботи викладача на заняттях з мови та лінгвокраїнознавчого курсу «Країнознавство».

Список джерел:

1. Бондаренко И. П. Языковая среда как источник накопления ономастической лексики и особенности её усвоения иностранными учащимися / И. П. Бондаренко // Актуальные вопросы русской ономастики : сб. научн. трудов. – К.: УМК ВО, 1988. – С.61-65.
2. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров – М.: Русский язык, 1983. – 269 с.
3. Воскресенская Л. Б. Лингвострановедческая паспортизация лексики / Л. Б. Воскресенская – М.: МГУ, 1985. – 121 с.
4. Карпенко Ю. О. Топоніміка і її місце в лексичному складі мови: лекція / Ю. О. Карпенко. – Чернівці, 1962. – 23 с.
5. Скалкин В.Л. Основы обучения устной иноязычной речи / В. Л. Скалкин – М.: Рус. яз., 1981. – 248 с.
6. Суперанская А.В. Что такое топонимика? / А.В. Суперанская – М.: Наука, 1985.– 176 с.

Интерактивные возможности информационных технологий в процессе языковой подготовки иностранных студентов в ВТНЗ

Моргунова Н.С.

доцент кафедры языковой подготовки

Харьковского национального автомобильно-дорожного университета

г. Харьков, Украина

В наши дни, в условиях возросшей конкуренции на украинском рынке образовательных услуг особую актуальность приобретают проблемы повышения качества образования, интеграции высшего профессионального образования в международное образовательное пространство, реализации инновационных моделей научно-образовательных программ. Все эти проблемы обуславливают необходимость создания и развития новой модели учебного процесса с применением информационно-коммуникационных образовательных технологий.

Кроме безусловной необходимости в сегодняшнем мире для студента умения пользоваться информационно-коммуникационными технологиями, современный процесс профессиональной и языковой подготовки немислим без использования ИКТ непосредственно для организации обучения. Именно поэтому одним из важнейших и наиболее интенсивно развивающимся направлением методики преподавания русского языка как иностранного сегодня является практическая разработка, теоретическое обоснование и внедрение в учебный процесс ИКТ – информационно-коммуникационных технологий. Внедрение ИКТ в образовательный процесс